

TMMOB İzmir İKK Aliağa Bölgesi Değerlendirme Raporu-I

TMMOB İzmir İKK tarafından hazırlanan rapor özetlenerek sunulmaktadır. Herhangi bir coğrafyada insan eliyle yapılacak her şeyin bir bedeli ve katlanmamız gereken sonuçları olduğu bilinciyle hazırlanan raporun tamamına web sayfamızdan ulaşmak mümkündür.”

1. GİRİŞ:

İzmir kentinin kuzey ilçelerinden olan ve doğal ve tarihi değerleri, coğrafi özellikleri ile farklı potansiyellere sahip olan Aliağa İlçesi; 1960 yılına kadar ekonomisini tarım ağırlıklı sürdürmekte iken; 1961 Anayasası uyarınca, “**Ağır Sanayi Bölgesi**” olarak kabul edilmiş ve sonucunda 1970’lerden itibaren sanayi yoğunluklu ekonomiye dayalı bir süreç başlamış petrokimya sanayinin kurulması ile 15-20 yıl gibi kısa bir süre içerisinde bir sanayi kentine dönüşmüştür.

Özel şirketler de 1970’li yılların sonuna doğru bölgede fabrikalar kurmaya başlamış ve 1980’lerde Çukurova, İzmir Demir Çelik, Ege Metal, Çebitaş, Habaş gibi özel demir-çelik fabrikalarının işletmeye açılması, Makine Kimya Kurumu’na ait döküm tesisleri ve hurda işletmesi, Petrol Ofisi ile çok sayıda özel dolum tesisleri, iki adet gaz tribünü kurulmuş ve Aliağa sanayi merkezi olma süreci gelişerek devam etmiştir. Aliağa’daki toplam sanayi kuruluşu ve işyeri sayısı yaklaşık 2900’dür.

Tüm bu gelişmelerin doğal sonucu olarak Aliağa Bölgesi de plansız

sanayileşmenin getirdiği çevre kirliliğinden payını almış ve bölgesel olarak çevresel kirlilik kapasitesi sınır değerlere ulaşmış, yaşanan kirlilik problemleri ile çevre yerleşimleri ve İzmir kent merkezini bile olumsuz etkiler noktaya gelmiştir.

2- ALIAĞA BÖLGESİNİN GENEL TANITIMI, TARİHÇESİ VE YER SEÇİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aliağa, Ege Denizi kıyılarında suları otuzu aşan Aiol kentleri arasında en büyük ve önemlilerini oluşturan on iki kentten dördünü barındırarak günümüze ulaştırmasıyla kültürel açıdan, geniş plajı ve kuş cenneti ile de doğal açıdan oldukça önemli bir yerleşim birimidir. Yine çevresi de, gerek arkeolojik, gerek doğal, gerek çok sayıdaki taşınmaz kültür varlıklarıyla korunması gereken önemli bir bölgedir.

Aliağa’da; 1530 MW’lık ENKA Doğalgaz çevrim santrali, Aliağa Organize Sanayi Bölgesi’nde kurulan 105 MW’lık Çakmaktepe doğalgaz çevrim santrali (34,5 MW’lık bölümü hizmete girmiş, santralin 2. etap bölümü devam etmektedir) ile PETKİM ve HABAŞ’ın kendilerine ait çevrim santralleri bulunmaktadır.

Egegaz sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) terminali de Aliağa’da kuruludur. ENKA doğalgaz çevrim santrali, Egegaz doğalgaz depolama terminaline sadece 5 km uzaklıktadır.

Aliağa ilçesine bağlı Çakmaklı

Köyü-Gencelli sınırları içerisinde yapılması düşünülen termik santraller, ilk kez, yaklaşık 20 yıl önce planlanmış ve çeşitli seferler söz konusu alanda termik santral kurulmasına yönelik girişimler olmuştur. Ancak, çevreci grupların girişimleri, yöre halkı ve mahkeme kararları sonucu bu bölgede kurulması düşünülen termik santraller gerçekleştirilememiştir.

Bu defa ENKA Enerji Üretim A.Ş. tarafından, aynı mevkiide Aliağa Enerji Santrali projesi ismiyle kurulması planlanan termik santralin, ithal kömüre dayalı pulverize kömür teknolojisi ile 800MW (Isıl Gücü 1721 MWt) kurulu güce sahip olacağı ve 400,000m² büyüklüğünde arazi üzerinde kurulacağı, ancak santral bölgesi ile ilgili 1/5000 ölçekli nazım imar planı değişikliğinin İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne sunulmuş ve reddedilmiş olduğu bilinmektedir.

Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, 05.05.2010 tarihli ve 1892 sayılı kararı ile; Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği’nin 14. maddesi gereğince, söz konusu Aliağa Enerji Santrali projesi hakkında, “ÇED Olumlu Kararı” vermiştir. Doğal, kültürel değerlerin yoğun olduğu böylesi bir alanda kurulması planlanan santral, başta Aliağa olmak üzere İzmir’den Bergama’ya kadar uzanan bir alanı tıpkı Yatağan’da olduğu gibi etkileyecek ve geri dönülmez çevre felaketlerine yol açacaktır.

3- ÜST ÖLÇEKLİ PLANLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İzmir Büyükşehir Belediyesince 2009 yılında onaylanan İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı Revizyonu (İKBNİPR) plan açıklama raporunda, Aliağa Bölgesi'ndeki tarım alanları üzerine olan baskı-tehditler sıkça vurgulanmıştır:

"Aliağa İlçesi'nde sanayinin yoğun olması tarıma olan eğilimi azaltmakta olup, bölgede tarım ve hayvancılık giderek önemini yitirmektedir" (s.150)

*"DSİ sulama alanlarındaki 1. Sınıf tarım arazilerinin Büyükşehir Belediyesi Kanunundan önce onaylanan planlarla yapılaşmaya açılmış olması ilçe tarımını olumsuz yönde etkilemektedir... Bölgede önemli bir yere sahip olan tarım potansiyeli yeterli ölçüde kullanılamamakta ve tarım alanları için yapılaşma baskısı bulunmaktadır" (s.151).*Üst ölçekli planlama, alt ölçekler için bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Ancak, planlamaya konu olan tüm kararlarda olduğu gibi sektörel ve/veya altyapıya (konut, ulaşım, turizm, sanayi, enerji vb.) ilişkin de daha detaylı ve bu nedenle tanımlayıcı olan kararlar alt ölçekli planlara bırakılmaktadır.

Nazım İmar Planında öngörülen veya daha sonra geliştirilebilecek olan enerji üretim alanlarının, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı olması şartı getirilmiştir:

5.6.11.9. Enerji Üretim Alanları ve Enerji İletim Tesisleri *"Enerji Üretim Alanları ve Enerji İletim Tesislerinin uygulamalarına ilişkin hükümler, plan notları ile düzenlenmiş olup, Bakanlar Kurulunca ilan edilmiş ve bu planda Enerji Yatırım Bölgesi olarak belirlenen alanda yalnızca yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş, jeotermal) kaynaklarına dayalı enerji santralleri yer alabileceği plan kararı olarak benimsenmiştir" (s.45)*

Alanda, sadece yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı enerji

santrallerin yapılabileceğine ilişkin İKBNİP revizyonun kararı, plan uygulama hükümlerinde de yer almaktadır:

7.29. Enerji Üretim Alanları ve Enerji İletim Tesisleri

7.29.1. Yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş, jeotermal v.b.) üretim alanlarında, ilgili kurum ve kuruluşlardan alınan izinler ve Enerji Piyasası Düzenleme ve Denetleme Kurulunca verilecek lisans kapsamında, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın uygun görüşü alınması koşuluyla,

1/25.000 ölçekli nazım imar planı değişikliğine gerek kalmaksızın, ilgili kurum ve kuruluş görüşleri doğrultusunda hazırlanan alt ölçekli imar planları, ilgili idaresince onaylanır.

7.29.2. Enerji iletim tesislerinde, bu planda değişikliğe gerek kalmaksızın, ilgili kurum ve kuruluş görüşleri doğrultusunda hazırlanan alt ölçekli nazım ve uygulama imar planları, ilgili idaresince onaylanır.

7.29.3. Bakanlar Kurulunca ilan edilmiş ve bu planda Enerji Yatırım Bölgesi olarak belirlenen alanda yalnızca yenilenebilir enerji (rüzgar, güneş, jeotermal) kaynaklarına dayalı enerji santralleri yer alabilir.

Planlama açısından değerlendirilirse termik santraller ne Aliağa'da ne de İzmir Kentsel Bölge içinde herhangi bir yerde yapılmasının olanaklı olmadığını görülmektedir.

4- KENTSEL SİT ALANI İLE İLİŞKİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Termik santral projelerinin gerçekleştirilmek istediği bölgede İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 27.02.2008 tarih ve 3701 Sayılı Kararıyla tescilli durumda bulunan sivil mimarlık örneği yapılar yer almaktadır. "koruma alanı" kavramı doğrultusunda, bu alanda yer alan tescilli yapılar için de koruma alanları belirlenmiştir.

5- JEOLJİK VE HİDROJEOLJİK DEĞERLENDİRME

İnceleme alanı Gediz Nehrinin Ege Denizine kavuştuğu yerde oluşan büyük bir deltanın kuzey kenarında yer alır. Bölgenin jeolojisi oldukça karmaşık olup, çeşitli evrelerden oluşmaktadır. Bu dönemin en önemli özelliği kuzeydeki Sakarya kıtası ile güneydeki Anadolu-Toros platformunun çarpışması ve İzmir-Ankara-Erzincan kenet kuşağının oluşmasıdır.

HİDROLOJİ; SU NOKTALARI

Akarsular : Etüt alanının içinde yer aldığı drenaj havzasında sürekli akışı bulunan bir akarsu ve dere yatağı bulunmamaktadır. Etüt alanının içinde bulunduğu havza dışında yer alan önemli akarsular Güzelhisar Çayı ve Gediz nehridir.

Kaynaklar : Etüt alanı civarında soğuk su kaynağı bulunmamaktadır. Ancak Aliağa ilçesi civarında iki sıcak su kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan Biçer Kaplıcası olarak bilinen sıcak su kaynağı etüt alanının hemen ortasında yer almaktadır.

Bataklıklar : Geçmişte Biçer Bataklığı olarak isimlendirilen bataklık bölge etüt alanının yaklaşık orta bölümünde yer almaktadır.

Sondaj Kuyuları: Etüt alanında gerek kullanma belgeli olarak DSİ kayıtlarına geçmiş, gerekse kayıt dışı çok sayıda kuyu bulunmaktadır. Rezerv hesabı yapılırken kayıtlı kuyular dikate alınarak yaklaşım yapılmıştır.

Rapor hazırlanırken ve raporun dokümanlarında kuyulara ait iki farklı veri kullanılmıştır. Bunlar:

- 1- DSİ kayıtlarına girmiş kuyu bilgileri
- 2- Arazide veya literatürde tespit edilen kuyuların, sıcaklık ve kimyasal verileri

AKİFERLER

Yeraltısu Taşıyan Formasyonların Yayılımı, Kalınlıkları ve Hidrolik Özellikleri

Etüt alanı Biçer Ovası olarak adlandırılan ve drenaj alanı 40 km² olan bir havza içinde yer almaktadır.

Kuyu Adedi	Ort. Debi	Birim	Yıllık Çalışma Süresi	Birim	Yılda	Birim	Yılda	Birim
92	1	l/s	31.536.000	saniye	2.901.312.000	l/yıl	2,90	$\frac{3}{\text{Hm}^3/\text{yıl}}$
92	2	l/s	31.536.000	saniye	5.802.624.000	l/yıl	5,80	$\frac{3}{\text{Hm}^3/\text{yıl}}$
92	3	l/s	31.536.000	saniye	8.703.936.000	l/yıl	8,70	$\frac{3}{\text{Hm}^3/\text{yıl}}$
92	4	l/s	31.536.000	saniye	11.605.248.000	l/yıl	11,61	$\frac{3}{\text{Hm}^3/\text{yıl}}$
92	5	l/s	31.536.000	saniye	14.506.560.000	l/yıl	14,51	$\frac{3}{\text{Hm}^3/\text{yıl}}$

Tablo-1 Etüt alanında bulunan kuyulardan yapılan çekimlere bir yaklaşım

Su Tablası Basınç Yüzeyi, Yeraltı-suyu Seviye Değişimleri

Ovalık bölüm topoğrafik olarak genelde 10 m ile 20 m arasında değişen kota sahipken bu bölümlerde su kotunun yaklaşık -25 m ile -35 m arasında olduğu görülmektedir (deniz seviyesine göre). Bunun en büyük nedeninin, söz konusu alandaki sanayi tesisleri tarafından yapılan aşırı yeraltı suyu nedeniyle oluşan düşümler olduğu düşünülmektedir.

YERALTISUYUNUN BESLENİM VE BOŞALIMI

Yeraltısu Yüze Beslenimi : Etüt alanında ilksel şartlarda oluşmuş bir tatlı su, deniz suyu ve jeotermal akışkan dengesi bulunmaktadır. Ancak alandan yapılan aşırı çekimler, öncelikle zaten sınırlı miktardaki yer altı suyunu tüketmiş, ardından özellikle deniz suyu girişiminin katkısı ve beslenimden gelen yer altı suyunun oluşturduğu hidrolik basınç ile akışta olan Biçer Kaplıcasını kurutmuş ve sisteme deniz suyu yoğunluklu su sisteminin yerleşmesine sebebiyet vermiştir.

Yeraltısu Boşalımı : Etüt alanından yer altı suyu boşalımı, derin sondaj kuyularından yapılan çekimlerle olmaktadır. Ancak yapılan araştırmalarda, ne etüt alanındaki gerçek kuyu sayısı belirlenebilmiştir, ne de kuyulardan yapılan çekim rakamları belirlenebilmiştir.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi her bir kuyudan sadece 2 l/s debi ile yapılacak çekim bile % 20 beslenim yüzdesi ile hesaplanan 4,5

hm³/yıl beslenme rakamından daha fazla bir çekim oluşmaktadır. Oysa bölgedeki sanayi kuruluşları soğutma suyu ihtiyaçları için tahsis edilen çok üzerinde kuyu sayısı ve debi miktarı ile çekim yapıldığı yukarıda da ifade edilmişti. Çekimlerin rakam olarak net bir şekilde ortaya konulabilmesi amacıyla, tesislerin yaptıkları çekimler veya birim üretim başına su tüketim miktarları sözlü olarak istenmiş ancak cevap alınamamıştır. Boşalım hesabında 4 l/s ile yapılan çekim miktarları daha gerçekçi görünmektedir. Yani suni boşalım hesabında etüt alanından yaklaşık 12 hm³/yıl miktarında çekim yapıldığı kabul edilerek bütçe hesabı yapılmıştır.

6- ALIAĞA VE ÇEVRESİNİN NEO-TEKTONİĞİ

Güzelhisar Fayı : İzmir'in kuzeyinde Aliağa ilçesi ile Manisa'nın Osmanca- lı beldesi arasında uzanır. Jeomorfolojik bulgular ise fayın Kuvaterner'de etkin olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle Güzelhisar fayı olası diri fay olarak kabul edilmiştir.

7- JEOTERMAL POTANSİYEL

Aliağa bölgesi Jeotermal potansiyeli açısından önemli bir bölgedir. Foça tüfü içerisinde gözlenen fay zonunda, birbirine paralel düşmüş, sonradan koyu kahverenge dönüşmüş silisifiye düzeylerin varlığı, ılıca- burun kaynağı suyu ile ilgili olmadığı saptanmıştır. Bu ve buna benzer ve-

rilerle bu alanın gösterdiği sıcaklığın 100o-175o arasında olduğu düşünülmektedir. (Eşder vd. 1991). Bu alanın Jeotermal alan olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Jeoteknik : Bu etütlerin, tam anlamıyla yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim proje alanında termik santral gibi dev bir projenin temelini oturacağı lokasyonda, ileride olumsuz mühendislik şartları yaratabilecek mekanik özelliklerin olup olmadığını saptamak amacıyla özellikle sondajlardan alınmış çok sayıda karot örneği (kaya) üzerinde kaya mekaniği deneyleri yapılması gerekirken çok rutin deneylerle yetinilmiştir. Rapor içerisinde zikredilen deneylerin çoğunluğu ana kayayı temsil etmeyen ayrık zemin örneklerinin üzerinde yapılmıştır.

Oysaki bu tür boyutta olan bu projede ve yerel temel şartlarında çok sayıda örnek üzerinde üç eksenli basınç direnci, statik ve dinamik elastisite modüllerinin (laboratuvarda ve sahada) belirlenmesi gerekmektedir.

8-TARIMSAL AÇIDAN DEĞERLENDİRME

Aliağa ilçesinde sanayileşme hareketi ile birlikte tarımsal faaliyetler azalmıştır. Aliağa'nın bütün köylerinde entansif tarım yapılmakta, ancak Güzelhisar ve Helvacı ovalarında daha yoğun tarım yapılmaktadır. İlçede yetiştirilen tarım ürünleri arasında en önemlileri; pamuk, tütün, sebze, zeytin ve çekirdeksiz üzumdür. Gediz'in güneyinde ise ülkemizin en önemli ovalarından olan Menemen Ovası bulunmaktadır.

Aliağa ilçe sınırlarında yapılacak olan yatırımların başta Aliağa olmak üzere Menemen, Foça ve Bergama ilçesindeki tarımsal faaliyetleri olumsuz etkileyecektir. Yöre, sulu veya kuru tarıma, balıkçılık, hayvancılık ve rekreasyonel kullanımlara açıktır.

İlçede sanayi kirliliğinden dolayı organik tarım yapılmamakta, geliş-

Ormanın Üstleneceği Fonksiyon	Alanı (Ha)
Üretim Ormanı	447,1
Doğayı Koruma ormanı	9,5
İklim Koruma Ormanı	138,8
Su kaynaklarını Koruma Ormanı	889,1
Eloturizm ve Rekreasyon Ormanı	4650,3
Toplam	6134,8

5 Km Sınır İçerisindeki Ormanların Fonksiyonları

Ormanın Üstleneceği Fonksiyon	Alanı (Ha)
Üretim Ormanı	2727,3
Doğayı Koruma ormanı	29,0
İklim Koruma Ormanı	608,2
Su kaynaklarını Koruma Ormanı	1351,6
Peyzaj Koruma Ormanı	5,3
Rekreasyon ve Sportif Amaçlı Or.	5337,4
Toplam	10058,8

10 Km Sınır İçerisindeki Ormanların Fonksiyonları

güzel sanayi, enerji yatırımları böyle devam ederse geleneksel tarım da yapılamayacaktır. Aliağa bölgesindeki yatırımların doğrudan toprak kirliliğine yol açması ile tarımsal faaliyetleri olumsuz yörede etkilemesi yanı sıra su kaynakları özellikle yeraltı su kaynaklarını kirletmesi nedeniyle de sürdürülebilir tarımı ilçede olanaksız kılmaktadır.

Bitkisel Üretim : İlçedeki bitkisel üretim deseni aşağıda yer almaktadır. İlçenin tarla ürünleri içerisinde üretim miktarları açısından arpa, mısır ve pamuk yetiştirilen önemli ürünlerdir.

Aliağa'nın bir sanayi kenti olması tarım ve hayvancılığı olumsuz yönde etkilemiştir. Köylerde yaşayan insanların, sanayi kuruluşlarında çalışmak için ilçe merkezlerine göç etmeleri sürdükçe, hayvancılık da olumsuz yönde etkilenmeye devam edecektir. İlçe köylerinde 831.000 baş tavuk, 90.000 baş hindi, 20.804 baş koyun yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır.

Bakırçay Havzasının güney sınırında yer alan Aliağa sert rüzgarlara kapalı, adeta bir kıyı gölünü andıran limanı sayesinde doğal bir balıkçı barınağıdır. Ancak, bu avantajını daha sonra petrol rafinerisi ve buna ait yükleme boşaltma limanlarının kurul-

masına bırakmıştır. Bugün ilçede az da olsa halen balıkçılık yapılmaktadır. Aliağa' da her türlü balığın yanı sıra en çok istavrit, kopez, sarpa ve hamsi çıkmaktadır. Bununla birlikte çipura, levrek, barbun ve mercan gibi balıklar da avlanmaktadır. İlçede 125 tekne kapasiteli balıkçı barınağı bulunmaktadır.

9- ORMAN ALANLARI

Aliağa Bölgesi orman mühendisliği alanı ile ilgili değerlendirme yapılması amacı ile Foça Yarımadası'nın kuzey kıyılarını esas alan bir hat üzerinden 5 km, 10 km ve 20 km mesafelerdeki ormanların "meşcere" ve "fonksiyon" haritaları çizilmiş, hesaplama yapılmıştır. Bölgede planlanan termik santrallerden birisi için hazırlanan ÇED raporunda yer alan meteorolojik verilere bakıldığında yılın tamamında hakim rüzgar yönünün güneydoğu, güney ve güneybatı olduğu görülür. Yani, baca gazlarının olumsuz etkisi sürekli olarak var olan ormanlık alanlara ve buradan da İzmir kentine ulaşacaktır.

Ormanların çoğunluğunu oluşturan kızılçam ağaç türü baca gazlarının olumsuz etkilerine karşı en az dayanıklı türlerden biridir.

Burada 5 km ve 10 km için hesap

yapılmıştır. Rüzgarlarla birlikte bu etki alanı çok daha fazla genişleyecek, kent merkezine ve körfezin karşı tarafına geçerek, İzmir kentinde insan sağlığı ve Kuş Cennetindeki hayvan varlığını da tehdit edecektir. Bu, yeni kurulan doğl yaşam parkındanki hayvanlar üzerinde de olumsuz etkiler yaratacak, özellikle otçul canlıların yaşamı için tehdit oluşturacaktır.

10- ALIAĞA ENERJİ POTANSİYELİ

2009 TEDAŞ istatistiklerine göre; İzmir İli toplam enerji tüketimi 13.4 Milyar kWh, Demir-Çelik Üretim ve İşleme Sanayii toplam tüketimi 2.9 Milyar kWh olarak görülmektedir. Aynı değerlendirmede; İzmir ili toplam kurulu gücü 7981.6 MVA olarak belirtilirken, Aliağa İlçesinde Toplam Kurulu güç 956.0 MVA'dır.

2010 TEDAŞ istatistiklerine göre; İzmir İli toplam enerji tüketimi 14.9 Milyar kWh, Demir-Çelik Üretim ve İşleme Sanayii toplam tüketimi 2.6 Milyar kWh olarak görülmektedir. Aynı değerlendirmede; İzmir ili Toplam Kurulu Gücü 8,203.6 MVA olarak belirtilirken, Aliağa İlçesinde Toplam Kurulu güç 962.0 MVA'dır.

İzmir ili toplam tüketimi ve kurulu gücü, Aliağa bölgesi kurulu gücü ve sadece demir-çelik üretim tesisleri toplam tüketimi değerlendirildiğinde ki elimizde bu tesislerin kurulu gücüne dair bilgi bulunmamaktadır, minimum ölçülerde dahi kullanılan elektrik enerjisindeki yüklenmenin İzmir ili ortalamasınının 1.5 katı olduğu görülmektedir, tüm Aliağa ilçesi tüketimi düşünüldüğünde bu değerlerin ortalama tüketim değerlerinin 2 katı ve üzerine yaklaşacağı görülecektir. Aliağa bölgesinde ne kadar enerji yoğun bir tüketimin olduğunu ve bu tüketimin de özünde demir-çelik ve çimento sanayi ağırlıkta bir yapıyı barındırdığı açıktır.

(Devam edecek)